

ლალი ბერიძე,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ახალციხე, საქართველო,
ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი,
ელფოსტა: laliberidze@gmail.com

**მხატვრული ტექსტი, როგორც სოციალურ-ემოციური
უნარების განვითარების საშუალება უცხოური ენის გაკვეთილზე:
ქრისტა რაინიგის იგავის ანალოზის საფუძველზე**

მოკლე შინაარსი

სტატია ეხება თანამედროვე სწავლა-სწავლებისადმი აქტუალური მიდგომის- ე.წ. „რბილი უნარების“ - ანუ სოციალურ-ემოციური კომპეტენციების ჩამოყალიბებაში უცხოური ენის საგნობრივი ცოდნის მნიშვნელობას და კერძოდ, მხატვრული ტექსტის გამოყენების როლს. აკადემიურ და პროფესიულ სფეროში დასახელებულ საკითხს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება და ამ მიზნით ინტეგრირებული და საგანთაშორისი აქტივობების უამრავი მაგალითია ცნობილი. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი გახდა ეს საკითხი ციფრულ ეპოქაში, როცა ხელმისაწვდომი გახდა ლიტერატურული ნაწარმოებები, მოკლე პროზა, პოეზია. შესაძლებელი გახდა სასწავლო რესურსების მოძიებაც და ახლის შექმნაც, რაც მნიშვნელოვანია საბოლოო მიზნის - შემოქმედებითი და კრიტიკული აზროვნების განვითარების რთული გზის წარმატებით გავლისათვის. საკითხისადმი ინტერესი იმანაც გააძლიერა, რომ უცხოური ენის არსებულ სახელმძღვანელოებში მხატვრული ტექსტები მცირე რაოდენობით ან საერთოდ არაა შეტანილი.

უცხოური ენის მასწავლებლისათვის ორმხრივად საინტერესო გახლდათ ენის შემსწავლელთათვის სოციალურ-ემოციური ასპექტისადმი ყურადღების გამახვილების მიზნით მხატვრული ტექსტის ინტერპრეტაციის გამოყენება. ნამდვილად არაა სადავო ის, რომ მხატვრული ლიტერატურა ყველაზე უკეთ ასახავს ადამიანურ ურთიერთობებს, ემოციურ მდგომარეობას, ღირებულებითი და სოციალური კონფლიქტების დინამიკას.

ამდენად, უმაღლესი განათლების წინაშე მდგარი გამოწვევებისა და მისდამი წაყენებული მოთხოვნებიდან გამომდინარე, სწორედაც რომ იდეალური საშუალებაა სოციალურ-ემოციური კომპეტენციების განვითარებისათვისაც. ეს კი სავსებით ემთხვევა თანამედროვე უმაღლესი სასწავლებლის მისიას, ჩამოაყალიბოს მოქალაქე და სავსებით შეესაბამება ეროვნული სასწავლო გეგმით და ენის სწავლების სტანდარტით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს უცხოური ენის სწავლა-სწავლების მიმართ.

საკვანძო სიტყვები: რბილი უნარები, უცხოური ენის სწავლება, მხატვრული ტექსტი, ინტერპრეტაცია, კრიტიკული აზროვნება.

Lali Beridze,

Samtskhe-Javakheti State University,

Akhaltzikhe, Georgia,

Doctor of Philology, Associate Professor,

Email: laliberidze@gmail.com

LITERARY TEXT AS A MEANS OF DEVELOPING SOCIAL-EMOTIONAL SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES: BASED ON THE ANALYSIS OF CHRISTA REINIG'S PARABLES

Abstract

The article deals with the role of subject knowledge and, in particular, the use of literary texts in the formation of socio-emotional competencies, a relevant approach to modern learning - the so-called "soft skills".

The issue is given great importance in the academic and professional spheres, and many examples of integrated and interdisciplinary activities for this purpose are known. This issue has become especially important in the digital era, when literary works, short prose, poetry have become available, and it has become possible to search for and create new learning resources, which is important for successfully completing the difficult path of developing creative and critical thinking, the ultimate goal. Interest in the issue has also been strengthened by the fact that literary texts are included in small quantities or not at all in existing foreign language textbooks.

For me, as a foreign language teacher, it was mutually interesting to use the interpretation of a literary text to draw attention to the socio-cultural aspect for language learners. It is truly indisputable that literary works best

reflect human relationships, emotional states, value conflicts and social dynamics, and given the requirements for higher education, they are also an ideal means for the development of socio-emotional competencies. This fully coincides with the mission of a modern higher education institution to form future citizens and fully complies with the requirements for learning and teaching a foreign language set out in the national curriculum and language teaching standards.

Keywords: Soft Skills, Foreign Language Teaching, Literary Text, Interpretation, Critical Thinking.

შესავალი: თანამედროვე გაგებით უცხოური ენის შესწავლა ენობრივი უნარების განვითარებასთან ერთად კულტურათა დიალოგისა და ინტერკულტურული განათლების ელემენტების შესწავლას და ასევე, კულტურულ-კოგნიტური და სოციალურ-ემოციური კომპეტენციების ჩამოყალიბებას გულისხმობს. უცხოური ენის სწავლების მიზანი სცდება ლინგვისტურ კომპეტენციებს და მოიცავს მოსწავლის, როგორც ინდივიდის სრულფასოვან განვითარებას. გლობალური ტენდენციების გათვალისწინებით, უცხოური ენის ცოდნა დღეს მოითხოვს ენობრივი, კულტურული და სოციალურ-ემოციური კომპეტენციების ორგანულ სინთეზს. სოციალურ-ემოციური უნარების, ე.წ. „რბილ უნარების“, განვითარებას განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა და დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, როგორც აკადემიურ, ისე პროფესიულ სფეროში. საყოველთაო განათლების მიზნებში დასახელებული სოციალურ-ემოციური უნარების - ემპათიის, ტოლერანტობის, კომუნიკაციის, კულტურათაშორისი ურთიერთობების გაცნობიერება და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების ჩამოყალიბება მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს. იგი გახდა სასწავლო პროცესის მნიშვნელოვანი კომპონენტი. ეს, რა თქმა უნდა, უპირველესად ეხება უცხოური ენის სწავლებას.

ამ პროცესში განსაკუთრებულ როლს ასრულებს ლიტერატურა, რომელიც აუდიტორიას უცხოური ენის მხატვრულ ფორმებს აცნობს არამედ შემსწავლელის წინაშე აყენებს ღირებულებებთან, შიშებთან, იდეალებთან და შიდა კონფლიქტებთან დაკავშირებულ გამოწვევებს. მხატვრული ტექსტი ახლებური პერსპექტივით ხსნის ადამიანურ

მდგომარეობებს და მკითხველს აქცევს პერსონაჟთა ბედის თანაზიარად - რაც სწავლის პროცესს ემოციურად მდიდარს, ღირებულებით დატვირთულსა და ამავე დროს მკითხველს ერთგვარ გამტარად აქცევს. უცხოური ენის გაკვეთილზე ლიტერატურის ინტეგრაცია სწორედ ამ ემოციური და ინტელექტუალური ზრდის გასაღებია.

შინაარსი: უცხოური ენის თანამედროვე სახელმძღვანელოებში ნაკლებად ან საერთოდ ვერ შეხვდებით ლიტერატურულ ტექსტებს. იმ ტექსტებს კი, რომლებიც აქა - იქ გაილეწებენ ხოლმე, თან ახლავს მხოლოდ ტექსტის შინაარსის გაგების შესამოწმებელი სავარჯიშოები და დავალებები, რომლებიც გათვლილია წაკითხულის შინაარსის გაგებასა და ახალი ლექსიკურ-გრამატიკული მასალის დასაუფლებლად. ტექსტის შემდგომი ეტაპის სავარჯიშოები ხშირად წერილობითი და ზეპირი მოსაზრებების გამოხატვასაც ეხება, მაგრამ თავად ტექსტის მხატვრულ მხარეს ან შინაარსის ინტერპრეტაციას სახელმძღვანელო მიზნად არ ისახავს.

აქედან გამომდინარე, კულტურული, ქვეყანათმცოდნეობითი ინფორმაციის მიწოდებისათვის და სოციალურ-ემოციური უნარების გამომუშავებისათვის სახალისო და შინაარსიანი აქტივობებით სასწავლო კურიკულუმის გასამდიდრებლად მასწავლებელს სჭირდება დამატებითი სასწავლო რესურსების გამოყენება.

„საყურადღებოდ მიგვაჩნია მხატვრული ტექსტის, როგორც უცხო კულტურის აღქმის, მისი დაფასების და მიმღებლობის, საკუთარი კულტურის ხელახალი ამოცნობის და საკუთარი კულტურის უცხო კულტურასთან შედარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საშუალება. ლიტერატურულ ტექსტებში ხომ ენის მიერ გარესამყაროს ხატი აირეკლება და სწორედ მათ „შესწევთ უნარი ჩაახედოს მკითხველი ენის მატარებელი კულტურული მეხსიერების უხილავ დეტალებში, რომელთა შესწავლა ნიშნავს, რომ შემსწავლელს შეუძლია უცხოს თვალით დააკვირდეს უცხოურ ენაზე შექმნილ ვერბალურ კომუნიკაციას“ (აქუბარდია, 2015). ეს ფაქტორი სულ სხვაგვარ დამოკიდებულებას ქმნის ენის შესწავლისადმი, სხვაგვარ კვალს ტოვებს შემსწავლელის გონებაში, ვიდრე უბრალო ავთენტური ტექსტის განხილვა შეძლებდა.

სწავლის პროცესში შემსწავლელი ახდენს საკუთარი და უცხო ტრადიციის, კულტურის, შეხედულებების დაპირისპირებას, აღქმასა და დიფერენციაციას, საკუთარს პერსპექტივიდან დროებით დისტანცირებას, რათა მოახერხოს უცხოს პერსპექტივის გააზრება და ახალი ინფორმაციის უცხო პრიზმაში მართებულად გარდატეხა და გააზრება (Freitag 2007:148-149 (ციტირებულია: აქუბარდია 2015)).

მხატვრული ტექსტი როგორც საგანმანათლებლო რესურსი

მხატვრული ტექსტი საშუალებას აძლევს ტექსტის მკითხველს გარდა ტექსტის კითხვის და გაგების კომპეტენციებისა, განივითაროს ასევე სწორი მეტყველების, ანალიზისა და საკუთარი შეხედულებების წერით და ზეპირად გადმოცემის უნარები. კრიტიკული აზროვნების განვითარება ხომ სწორედ იმისთვის გეჭირდება, რომ მოსწავლემ შეიძინოს უცხოურ ენაზე არგუმენტირებულად მსჯელობისა და კრეატიული წერის უნარები. და თუ ეს მსჯელობა მხატვრული ტექსტის ანალიზს ეყრდნობა, შემსწავლელი არამარტო შესასწავლი ენის კულტურას ეცნობა, არამედ ეზიარება ავტორის მიერ ხაზგასმულ ღირებულებებს და ახდენს საკუთარი შინაგანი სამყაროს ადაპტირებას ახალი გამოწვევების ან ახალი ცნებების მიმართ, უყალიბდება პოზიცია ამა თუ იმ შეხედულების მიმართ.

ზემოთ აღვნიშნეთ სახელმძღვანელოებში მხატვრული ტექსტების სიმწირის შესახებ და ეს არაა შემთხვევითი - ენების შესწავლის ზოგადევეროპული სარეკომენდაციო ჩარჩოს მიხედვით, რომელიც უცხოური ენების სწავლა-სწავლების ძირითად დოკუმენტად მიიჩნევა, არც ერთი ენობრივი დონის მოთხოვნებში არაა გათვალისწინებული ლიტერატურული ტექსტების ჩართვა უცხოური ენის სასწავლო კურიკულუმში. ეს, თავის მხრივ, განპირობებულია იმით, რომ უცხოური ენების სწავლების თანამედროვე დიდაქტიკის მიხედვით ენის შესწავლის მიზნებია : გაგებინების, კომუნიკაციის უნარის განვითარება და წინა პლანზეა წამოწეული ენის გამოყენება. აქტუალურია ისეთი კონცეფციები, როგორიცაა ენის სწავლების პრაგმატულ-ფუნქციური კონცეფციით გათვალისწინებული საუბრის დისკურსი. ეროვნული სასწავლო გეგმა და მასწავლებლის

სტანდარტი სავსებით ითვალისწინებს სარეკომენდაციო საბჭოს საერთაშორისო მოთხოვნებს და ეყრდნობა მათ კონცეფციას. მაგრამ ისიცაა განსახილველი, რომ თანამედროვე უცხოური ენის გაკვეთილზე ენობრივი კომპეტენციების გვერდით ამავე დროს ახალი გამოწვევაა კულტურულ - ემოციური კომპეტენციის განვითარება და ეს დასახელებულ დოკუმენტებში - „კულტურათა დიალოგის“ სახელით მოიხსენება. ეს განიმარტება იმ აუცილებლობით, რომ უცხოური ენის შემსწავლელი უცხოური ენის სწავლით შესასწავლი ქვეყნის კულტურულ სამყაროშიც აბიჯებს. ამას სასწავლო კურიკულუმი და სახელმძღვანელოები გარკვეულწილად ითვალისწინებს და მათში მოცემულია შესასწავლი ენის შესაბამისი ქვეყნის კულტურის შესახებ განსაზღვრული თემატიკის სასწავლო მასალა. მაგრამ პრაგმატული ტექსტებით, რომელსაც ენის დაწყებით საფეხურზე სახელმძღვანელოები სთავაზობს ენის შემსწავლელს, ნაკლებად შესაძლებელია იმ მიზნების მიღწევა, რასაც ეროვნული სასწავლო გეგმა აყენებს მასწავლებლის წინაშე. ამიტომ მიგვაჩნია, რომ ემოციურ-სოციალური უნარების განვითარებისათვის, რაზეც ჩვენ ამ სტატიაში გვაქვს საუბარი, მასწავლებელს დასჭირდება დამატებითი სასწავლო რესურსი მხატვრული ტექსტის სახით.

ენის შესწავლის ძირითად მიზნებს თუ გავიხსენებთ, კომუნიკაციისა და ურთიერთგაგებინების კომპეტენციისათვის სწორედაც რომ საჭიროა პიროვნებაში, ამ შემთხვევაში ენის შემსწავლელში სათანადო პიროვნული თვისებების - ემპათიის, კონფლიქტისგან თავის დაღწევის, სწორი თვითშეფასების უნარის ჩამოყალიბება, მისი წიგნიერებისა და საკაცობრიო ღირებულებებით შეიარაღება. სწორედ აქ გვეხმარება ლიტერატურა.

ამ მოსაზრებას ჯერ კიდევ ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლდტი აყალიბებდა. ჰუმბოლდტის მიხედვით, ენა ადამიანზე და ადამიანი ენაზე ურთიერთშეზრდილები არიან, თითოეული ენა, ფაქტობრივად, ეს არის ცნებათა მთელი ქსოვილი, ანუ ადამიანთა ერთი ნაწილის მსოფლხედვა.

“Die Erlernung einer fremden Sprache sollte daher die Gewinnung eines neuen Standpunkts in der bisherigen Weltansicht seyn und ist es in der That bis auf einen gewissen Grad, da jede Sprache ganze Gewebe der Begriffe und die Vorstellungsweise eines Theils der Menschheit enthält. Nur

weil man eine fremde Sprache immer, mehr oder weniger, seine eigene Welt-, ja seine eigene Sprachansicht hinüberträgt, so wird dieser Erfolg nicht rein und vollständig empfunden“ (Humboldt 1907:60 (ციტირებულია: აქუბარდია 2015)).

ნებისმიერ ენაში ყალიბდება ენობრივი კოდი, რომელიც განაგებს პიროვნების შეხედულებებს ზოგადად სამყაროსა და როგორც მშობლიური, ასევე შესასწავლი ენის და კულტურის მიმართ. ენა ხდება პიროვნების განუყოფელი ნაწილი, სულიერებისა და ენის სიღრმისეული შრეების მასაზრდოებელი და, რა თქმა უნდა, ინტელექტისა და ინფორმაციის შეძენის საშუალება.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ლიტერატურის როლი უცხოური ენის შესწავლაში მხოლოდ ლინგვისტურ ასპექტში არ განიხილება, ლიტერატურა აუმჯობესებს ენის შინაგან გრძნობას, განავითარებს გემოვნებას, ამდიდრებს ლექსიკას და ასწავლის ტექსტის წაკითხვისა და გაგების სტრატეგიებს. მხატვრული ტექსტი ადამიანური ურთიერთობების, ემოციური მდგომარეობების, ღირებულებითი კონფლიქტების და სოციალური დინამიკის ამსახველი მნიშვნელოვანი წყაროა. სწორედ ამიტომ, იგი იდეალური საშუალებაა ენის გაკვეთილზე სოციო-ემოციური კომპეტენციების ანუ ემპათიის, კომუნიკაციის, გუნდური მუშაობის, კონფლიქტების გადაჭრის და საკუთარი ემოციების რეგულაციის განვითარებისათვისაც. დაწყებით საფეხურზე ენის სწავლებისას, როდესაც ტექსტების სირთულე და მოცულობა შეზღუდულია, მისაღებია მოკლე, მარტივი, ადაპტირებული ტექსტების, ლიტერატურული მინიატურების ან დიალოგური ტიპის ნაწყვეტების გამოყენება. ეს ხელს უწყობს ენასთან ემოციური კავშირის ჩამოყალიბებას და იწვევს მეტ ინტერესს სწავლის პროცესისადმი.

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტში გერმანული, როგორც უცხოური ენა, ოთხი სემესტრის განმავლობაში ისწავლება კვირეული სამსაათიანი დატვირთვით. უმეტესად შემსწავლელები არ ფლობენ ენას უნივერსიტეტში ჩარიცხვამდე, მხოლოდ იშვიათ შემთხვევაში მოდიან სტუდენტები გერმანული ენის A1 ან A2 დონეზე ფლობით. ასეთი სტუდენტები არაპრომოგენურ ჯგუფში მუშაობის სირთულის მიუხედავად,

ხშირად დამხმარე ძალად იქცევა ხოლმე ახალი მასალის ახსნისა თუ განმტკიცების ეტაპზე. მხატვრული ტექსტს თანდათანობით დასაწყისიდანვე ვიყენებთ ლექსების, ენის გასატეხებისა და მცირე ტექსტების სახით. მომდევნო საფეხურზე ვარჩევთ ასევე მოკლე ტექსტებს. ამ საფეხურზე ენის სწავლებისას მიზანშეწონილად მივიჩნიეთ მარტივი ლიტერატურული ტექსტების გამოყენება, როგორცაა საბავშვო ლიტერატურა, მარტივად ადაპტირებული მოთხრობები, დიალოგები ან თუნდაც მხატვრული ფრაზები და იგავები. ასეთი ტექსტები მოითხოვს მინიმალურ ლექსიკურ რესურსს, თუმცა შინაარსობრივად ღრმაა და იძლევა დისკუსიის, ემოციური რეაგირების და აზროვნების შესაძლებლობას. სტუდენტებთან ერთად ვაფასებთ ტექსტის პერსონაჟების ქმედებას, ვთავაზობთ აქტივობებს, როცა მათ ევალუაბთ ტექსტის სათაურის მიხედვით შინაარსის შესახებ ვარაუდის გამოთქმას, კითხვის პროცესში შეწყვეტილი მონაკვეთის ალტერნატიული დასრულება, ტექსტის სხვადასხვა პერსპექტივიდან მოყოლა და სხვ. შემდეგი დავალება ემოციების ამოცნობა, მათი გადმოცემის ლექსიკური ფორმების ძიებაა. ხშირად ტექსტზე საუბარი მშობლიურ ენაზეც გვიხდება, რადგან ენის შესწავლის საწყის ეტაპზე არსებული გერმანული ენის ლექსიკური მარაგი ტექსტის დეკოდირებისა და პერსონაჟების შეფასებისას შემსწავლელთათვის ზოგჯერ სიმძნელეს წარმოადგენს, მაგრამ ისიც რეალობაა, რომ მინიმალურ ენობრივ უნარებთან ერთად ე.წ. „რბილი უნარების“ განვითარებისათვის და სამიზნე ენაზე კითხვის გასაგრძელებლად მოტივაციის ჩამოყალიბებისთვის მხატვრული თარგმანის და მშობლიური ენის გამოყენება ნამდვილად გამართლებულად მიგვაჩნია.

რა თქმა უნდა, უცხოური ენის გაკვეთილზე სოციალურ-ემოციური კომპეტენციების გამომუშავება პიროვნულ ზრდასთან ერთად უცხოურ ენაზე ეფექტურ კომუნიკაციასაც განაპირობებს. ენის შემსწავლელთა მიერ ენის ფუნქციური გამოყენება თემატურად დალაგებულ დიალოგებში კი ვერ უზრუნველყოფს მასწავლებლის წინაშე მდგარი აუცილებელი მოთხოვნების გამკლავებას და სასწავლო მიზნების მიღწევას-პიროვნულ ზრდას და ენის სრულყოფილ ფლობას.

ლიტერატურული ტექსტების გაკვეთილზე შეტანა უსათუოდ მოითხოვს მათ მეთოდურ დიდაქტიზირებას, რაც გულისხმობს ტექსტის ზედაპირული და სიღრმისეული სტრუქტურების შესწავლის ეტაპებს და მასწავლებლის მხრიდან სწორად არჩეულ კითხვის სტრატეგიას საბოლოო შედეგის - ტექსტის გაგების მისაღწევად. ლიტერატურულ ტექსტებში პერსონაჟების ქცევისა და ემოციების განხილვა, მათი მოტივაციის გაანალიზება, განსხვავებული თვალსაზრისების გაცნობიერება კი ამ ორივე ასპექტს აერთიანებს. გაკვეთილზე პერსონაჟის ქმედების განხილვისას მოსწავლე იწყებს ფიქრს სხვათა ემოციებზე და განიცდის პერსპექტივის შეცვლას-ეს კი პირდაპირ უკავშირდება ემპათიის განვითარებას. ამავე დროს, ერთობლივი ტექსტური ანალიზი ხელს უწყობს გუნდურ მუშაობას და კრიტიკული აზროვნების უნარის ჩამოყალიბებას. დამემოწმებით, ეს ყოველივე მხოლოდ ავთენტური, პრაგმატული ტექსტებით, დამატებითი სასწავლო რესურსების გარეშე ნაკლებად შესაძლებელია.

ქრისტა რაინიგის იგავის - „მორიელი“ - ანალიზი: სტერეოტიპი, თვითშეფასება და ემოციური ზრდა

მეორეკურსელ სტუდენტებთან (სასწავლო დისციპლინა გერმანული ენა 4) ჩავატარეთ ორკვირიანი სასწავლო პროექტი-„სტერეოტიპები და ადამიანის იდენტობა“ საფუძვლად მხატვრული ტექსტი - ქრისტა რაინიგის იგავი „მორიელი“ შევარჩიეთ. იგავი იძლევა განსაკუთრებულ შესაძლებლობას, ვუპასუხოთ კითხვას - როგორ ყალიბდება ადამიანის იდენტობა სტერეოტიპებით გაჯერებულ საზოგადოებაში და როგორ აისახება ეს პიროვნების სოციალურ-ემოციურ განვითარებაზე. იგავის მთავარი გმირი, რომელსაც მთხრობელი „მორიელს“ უწოდებს, ემორჩილება იმ ნეგატიურ წარმოდგენებს, რასაც საზოგადოება მასზე ქმნის - განსაკუთრებით მის გარეგნობასთან დაკავშირებულ ნიშნებზე დაყრდნობით. იგი ცდილობს, დაიხსნას თავი იმ იმიჯისგან, რომელიც საზოგადოებამ შეუქმნა, რის შესაბამისადაც მას საკუთარი თავის თვითშეფასება ჩამოუყალიბდა. სტუდენტებს დაევალებათ ტექსტის წაკითხვა და დასახმარებლად მიეცათ ამავე იგავის ჩემ მიერ შესრულებული ქართული თარგმანი.

მოკლედ ტექსტის შინაარსის შესახებ

როგორც მოთხრობაში ჩანს, მორიელი დამჯერი და მეგობრული ბუნებისაა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, საზოგადოებაში დამკვიდრებულია სტერეოტიპები მისი გარეგნული ნიშნების შესახებ. ეს კი აიძულებს მას თავი უარყოფით ადამიანად იგრძნოს და ჩააგონოს თავს, რომ გარდაუვალია ამ ხასიათის თვისებების დაძლევა და ყველაფერი წინასწარაა განსაზღვრული. ამიტომ ის შიშობს, რომ ადამიანთა საზოგადოებაში ხასიათის ეს თვისებები გამოხატოს, ის მთლიანად ემიჯნება საზოგადოებას და არც უნდა გამოჩენა, რადგან დარწმუნებულია თავის წარუმატებლობაში.

იგავის პერსონაჟი კიდევ ერთხელ არწმუნებს თავს ამაში, როცა სარკეში კიდევ ერთხელ გადაამოწმებს თავის გარეგნობას და თავადვე განმარტავს, რომ ის არაა კარგი პიროვნება და მისგან კარგს არ უნდა ელოდნენ. ამ გადამოწმების შემდეგ ის თავის თავზე კიდევ ერთხელ და გადაჭრით იღებს გადაწყვეტილებას, რომ არაფრის შეცვლა არ შეიძლება და იკეტება თავის ოცნების სამყაროში, რომელსაც წიგნები ჰქვია. თუმცა ეს არ შველის მას, წინასწარი აზრი საკუთარი თავის მიმართ არ ეცვლება. მაინც დგება რეალობა, როცა ის ვერ გაურბის საზოგადოებაში გასვლას და მის პირისპირ დგომას. სწორედ აქ ხდება იმ სურათის გადახედვა, რომელიც მას ჩანერგილი აქვს. მას ექვს სხვადასხვა სიტუაციაში მოუწია თავის გამოცდა. ავტორი აღწერს ყოფითი სიტუაციების ფულის გადაცვლის დროს ხანდაზმულ, ახლომხედველ ქალბატონთან, რომელსაც არ ატყუებს და ამრიგად აირიდებს საკუთარი თავისგან მოსალოდნელ ცუდ საქციელს, შემდეგ მას უწევს არნახული ძალისხმევით მოითმინოს უცნობის სითავხედე ტრამვაიში, რომელიც მორიელის მხრიდან თითქოს მოულოდნელი უნდა ყოფილიყო, არც ცნობისმოყვარეობის გრძნობას ნებდება გზაში დაკარგული საფულის პოვნის დროს. კიდევ ერთი გამოცდა უწევს მას - უძლებს ცდუნებას, გახსნას გზა საკუთარი ოცნების სამყაროში, ვერ იპარავს სასურველ წიგნს, თუმცა ხიბლი სასურველი წიგნის ფლობისა დაუძლეველია: „რამდენი ხანია ვეძებ ამ წიგნს და სხვამ მომასწროო ყიდა“ - წამოილაპარაკა ერთ-ერთმა მყიდველმა და მორიელმა მაშინვე დაუთმო მას წიგნი. ამასაც გაუძლო, ის სხვა უფრო იაფ წიგნს

ყიდულობს და ამით კმაყოფილდება, ახლა მისთვის ეს მტკიცებულებაა იმისა, რომ მის მიერ შექმნილი საკუთარი თავის ხატი სულაც არაა მარადიული და უცვლელი. მისი საქციელით გულაჩუყებული გამყიდველი მას ნაკლებ ფასად მიჰყიდის იმ წიგნს, რომელიც მას სულითა და გულით უნდოდა და მოპარვა ვერ იკადრა, თუმცა ჯიბეში თავისუფლად ეტეოდა. ის თავს იმაგრებს, რომ არ ატირდეს და ბაძავს იმ კლიენტს, რომელმაც სასურველი წიგნი ორივე ხელით ჩაიკრა გულში. თავადაც ასე იქცევა, როცა მას მადლიერი გამყიდველი ეუბნება, რომ სიყვარული შობს სიყვარულს. პირველად უწევს მას სოციალურ გარემოში რაიმეს გაკეთება და ის უკვე ვეღარ აკონტროლებს თავს. რაკი მას ორივე ხელი დაკავებული აქვს, მადლობის ნიშნად თავის ნესტარს უწვდის გამყიდველს და სასიკვდილო ჩხვლეტაც გარდუვალია. ეს ტრაგიკული სვლა გარკვეულწილად კანონზომიერს ხდის მის თვითშეფასებას და მორიელის ნამდვილ ბუნებას. ამით მთავრდება მისი ექსპერიმენტი, რომლის მიზანიც იყო გაერკვია - ვინ იყო პერსონაჟი სინამდვილეში. ასრულდა წინასწარი განსაზღვრულობა, ასტროლოგიურად განპირობებული და გარდაუვლად მიჩნეული, რაც მას ჩანერგილი ჰქონდა გონებაში.

ტექსტის ინტერპრეტაცია ასეთი თანმიმდევრობით განვახორციელებთ

შესავალი-სათაურის შესახებ ვარაუდების გამოთქმა. სიტყვა მორიელი აუცილებლად იწვევს მკითხველში უარყოფით ემოციას. არც ტექსტის ანალიზის დროს იყო ეს გამორიცხული, ამიტომ ვარაუდები საინტერესო და მრავალფეროვანი გამოდგა. შემდეგ სტუდენტებს მიეცათ დავალება, იგავში მოცემული პერსონაჟის კონკრეტული ვიზუალური მახასიათებლები და სტერეოტიპულად განმარტებული ცნებები ამოეკრიბათ სამსჯელოდ.

ტექსტის ინტერპრეტაციის პირველი ნაბიჯის შედეგები ასე დალაგდა ცხრილში.

გარეგნული ნიშანი	სტერეოტიპული ინტერპრეტაცია
ახლოს ჩამჯდარი თვალები	ემშაკობა და მზაკვრობა

გადაბმული წარბები	გულფიცხოზა
წაწვეტებული, გრძელი ცხვირი	დაუკმაყოფილებელი ცნობისმოყვარეობა
მჭიდროდ მიკრული ყურის ბიბილოები	დანაშაულისადმი მიდრეკილება

ეს სოციალური კოდები მოქმედებს გმირის თვითშეფასებაზე და იგი იწყებს საკუთარი თავის უარყოფით შეფასებას - ამგვარად, სტერეოტიპი საზოგადოებაში მიღებული აზრის ზეწოლის მიღმა შინაგან, ავტო-სტერეოტიპად იქცევა. ის თავს ცუდ ადამიანად მიიჩნევს, უშედეგოდ ცდილობს სოციალური მოლოდინების დაკმაყოფილებას და საბოლოოდ ცდილობს, მოერიდოს საზოგადოებას.

ამ დავალების დროს სტუდენტებმა ისაუბრეს პირად გამოცდილებაზე და მსგავსი სიტუაციების შესახებ, რაც მათ საზოგადოებაში მიღებული სტერეოტიპების გამო შეექმნათ. ცდილობდნენ, გამოეყენებინათ ენობრივი ერთეულები, რომლებიც ტექსტის წაკითხვამდე მიეცათ სამუშაოდ. ისინი იყენებდნენ იმ წინადადებებს, რომლებიც ტექსტში მოცემული ლექსიკისა და გრამატიკული ერთეულების ვარჯიშის დროს გამოვიყენეთ. საუბრობდნენ ქართულადაც და ცდილობდნენ, ესწავლათ ახალი სიტყვები, რომლებიც მათ აზრის გადმოცემას გაუადვილებდათ.

შემდეგი ნაბიჯი გახლდათ საკითხი - **მორალური გამბეობა საზოგადოებრივ სივრცეში**. აქ საუბარი ეხებოდა უკვე ექვს სიტუაციას, რომელიც პერსონაჟს იგავის მიხედვით გადახდა. საზოგადოებიდან თვითგარიყული გმირი იძულებულია, მაინც დაუბრუნდეს საზოგადოებრივ ცხოვრებას და ექვს სიტუაციაში ხდება გამოწვევა: თითოეული მათგანი ტესტია მისი თვითშემეცნების, მორალური გადაწყვეტილების მიღების და სტერეოტიპთან დაპირისპირების თვალსაზრისით. სტუდენტებმა სიტუაციები, მოსალოდნელი და რეალური ქცევების ცხრილის სახით შეაჯამეს დაფაზე:

სიტუაცია	მოსალოდნელი ქცევა	მორიელის რეაქცია
----------	-------------------	------------------

ახლომხედველი ქალი თხოვს ფულის გადაცვლას	სხვა ადამიანის უმწეობის სათავისოდ გამოყენება	არ ატყუებს, არ გამოიყენა ფულის მზაკვრულად გაორმაგების შანსი.
ტრამვაიში შეურაცხყოფა- ვიღაცა უცხომ ფეხს დაადგა და აქეთ გალანძლა	საკადრისი აგრესიული პასუხი და უკმაყოფილების გამოხატვა	იკავებს თავს, მგზავრს ამ საქციელს თხოვნად ან მოზოდიშებად უთვლის.
საფულის პოვნა	მითვისება- „რასაც ვიპოვი, მე მეკუთვნის“	გვერდს უვლის „ასაღებად ხომ არ დახრილა და თვალის შესავლებადაც ალარ მიუხედავს უკან“.
ძვირად ღირებული წიგნის შოვნა	მოპარვა-წიგნის მაღაზიაში ქურდობა მცირე ცოდვად ჩაითვლებოდა	წიგნი თაროზე ცივად დააბრუნა.
ზუსტად ამ წიგნს ეძებს სხვა მყიდველი	წიგნის დამალვა ეგოიზმი: ყველა უპირველესად საკუთარ თავზე ფიქრობს	მორიელი უთმობს წიგნს სხვა წიგნის მოყვარულს
მადლობის გამოხატვის მცდელობა	პოზიტიური ჟესტი ტრაგიკულად სრულდება	შხამიან ნესტარს ჰკარგავს

სტუდენტების მსჯელობის პროცესში გამოიკვეთა რამდენიმე პრობლემა:

პრობლემა- საზოგადოებასა და ინდივიდს შორის დაძაბული ურთიერთობა: „რატომ არ გადიხარ ხალხში? ეკითხებოდნენ მას“-

ზედმეტად დაბალი თვითშეფასება, საკუთარი თავის უპატივცემულობა: მთავარი გმირი ითავისებს სტერეოტიპებს და თავად ქმნის საკუთარ სტერეოტიპებს. გაუცხოება და სხვათა აზრის გაიდევლება: „შეათვალიერა სარკეში და პირის ირგვლივ ნაკვთები ისე უხეში მოეჩვენა! - არვარგი კაცი ვარო, ჩაილაპარაკა.“

საჯარო სივრცეში დაბრუნება: სტერეოტიპები და კლიშეები იწვევენ იდენტობის კრიზისს. წინასწარი შეხედულებების გონიერი გადამოწმება არ ხდება. იგავის ბოლოს მთავარი გმირი, რომელსაც ავტორი „მორიელს“ უწოდებს ან მოიხსენიებს პირის ნაცვალსახელით -,ის“, იძულებულია საკუთარი იზოლაცია დათმოს და დაეჭვებული და შეშინებული („იმედია, რამე ფათერაკს არ გადავეყრები“) ბედავს საზოგადოებაში გასვლას. ის ცდილობს, კარგად მოიქცეს, და ეწინააღმდეგება საკუთარ ხასიათსა და ბუნებას. მისთვის მთავარია, მოერგოს საზოგადოებას, მისთვის მიღებული საქციელით დაიმკვიდროს თავი გარემოში და სტერეოტიპებისგან განსხვავებული ქცევით დაამტკიცოს, რომ შეუძლია იყოს ამ გარემოს ჩვეულებრივი წევრი.

ყველა ქმედება თითქოს ადასტურებს გმირის შინაგან კეთილშობილებას — მაგრამ ეს „სისწორე“ ემყარება არა თავისუფალ არჩევანს, არამედ შიშზე დაფუძნებულ შინაგან კონტროლს: მას არ უნდა ცუდად მოიქცეს, რათა არ დაემთხვეს იმ ხატს, რაც საზოგადოებამ მისთვის უკვე განსაზღვრა.

დასკვნა: თვითშეფასების რღვევისა და სოციალური შხამის ტრაგედია. მოთხრობის ძირითადი სათქმელი ნათლად ჩანს სწორედ მის დასასრულში - მორიელი არც სჯობს თავის თანამოქალაქეებს და არც ნაკლებია მათზე, მაგრამ საზოგადოების დამამცირებელი შეფასებების და სტერეოტიპების წყალობით, ის განაპირებული და მარტოსულია. ის გრძნობს საზოგადოების ფლიდობას, მოჩვენებით სიწმინდეს და პირფერობას, რაც სინამდვილეში მორალურად მიუღებლად მიაჩნია თავად საზოგადოებას. ყოფით ცხოვრებაში ვლინდება ადამიანების ცხოვრების ბნელი მხარე. ამასობაში თავისი არასრულფასოვნების კომპლექსით შეპყრობილი მორიელის მცდელობა, საზოგადოების მოთხოვნებს როგორმე შეეფერებოდეს მისი საქციელი, კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ის მაინც მარტოსული და განსხვავებულია. ცივი და ანგარიშიანი საზოგადოება არ ან ვერ

აფასებს ღია და გულახდილ გრძნობებს, თუმცა ამჯერად პერსონაჟი ზედმეტად კარგადაც იქცევა და მორალურად გამართლებული საქციელით ეწინააღმდეგება სტერეოტიპს. თუმცა ეს მაინც არ არის მისი საკუთარი პოზიცია, ის უბრალოდ ებრძვის თითქოს მოსალოდნელ ქცევას. ეს სიფრთხილეა, რომელიც ექვემდებარება საზოგადოებრივ ნორმას. ამ სიფრთხილის დაკარგვას მიჰყავს ის საბოლოო კრაზამდე, რასაც თავისი რამდენიმე მცდელობის ილუზორული წარმატებულობის შემდეგ ყალბი თავდაჯერებულობა განაპირობებს. როცა ის ბოლოს ემოციურად და მთელი გულით ცდილობს, მადლიერება გამოხატოს, სწორედ მაშინ ეს მცდელობა ტრაგიკულად მთავრდება. ის უდანაშაულო დამნაშავეა - უნებლიედ სწორედ იმ ადამიანს კლავს, რომელიც ერთადერთია, ვინც თავაზიანად შეხვდა - „რაკი ორივე (ხელი) დაკავებული ჰქონდა, დასამშვიდობებლად ნესტარიღა გაუწოდა. წიგნის გამყიდველი იქვე ჩაიკეცა და სული განუტევა.“ ასე ტრაგიკულად მთავრდება იგავი. ტექსტის შემდგომი დისკუსიის შემდეგ გამოიკვეთა აზრი:

- ეს ტრაგიკული ფინალი შეგვახსენებს, რომ თვითკონტროლის ზედმეტი ძალდატანება, მუდმივი მცდელობა, როგორმე დააკმაყოფილო სხვისი მოლოდინი და შიშზე დააფუძნო თვითშეფასება, საბოლოოდ ანგრევს შინაგან სიმშვიდეს.
- ვინც გამუდმებით ეკითხება თავს, შეესაბამება თუ არა მისი ქცევა საზოგადოების მოთხოვნებს, კარგავს დროთა განმავლობაში თავის იდენტობას, პიროვნულობას. იდეალური წარმოდგენები საზოგადოების მიერ ვერ აიხსნება და ირეალურად აღიქმება. თითოეული ატარებს მორიელის ნესტარს, რაც ნიშნავს, რომ თითოეულს აქვს თავისი წილი შხამი საზოგადოებიდან მიღებული.

იგავი აყალიბებს ძლიერ გზავნილს: ადამიანი, რომელიც საკუთარ ბუნებრივ რეაქციებს ყოველთვის სხვა ადამიანების კრიტერიუმებს უქვემდებარებს, კარგავს საკუთარ იდენტობას და სწორედ იქ არის ტრაგედია. უნდა ითქვას, რომ ბევრი ჩააფიქრა და საკუთარ ცხოვრებაში ჩაიხედა იგავმა. თითოეულმა მონაწილემ აღნიშნა, რომ შეეცვალა აზრი საზოგადოებისა და „მე-ს“ ურთიერთობაზე.

დავამატებდით იმას, რომ თვითონ საზოგადოებაც, სამწუხაროდ, გათითოვაცებულია და თითოეულის შხამით ივსება შხამის საერთო სალაროც. პრობლემა განმეორებადია, რადგან პიროვნებასა და საზოგადოებას შორის დაპირისპირება ყველა ეპოქას ახასიათებს და ამდენად, ყოველთვის აქტუალურია. საზოგადოებრივი შეხედულებების მიხედვით შექმნილი პირადი ხატი იცვლება საზოგადოების განვითარებასთან ერთად და დროისა და მოთხოვნების შესაბამისად განსხვავებულია. რაკი თითოეული ერთობა, თემი, ზოგადად, საზოგადოება გვიქმნის ნორმებს და მოთხოვნებს, რომელთაც უნდა მოვერგოთ, თუკი გვინდა, რომ მისაღები გავხდეთ მკაცრი მსაჯულის-საზოგადოებისათვის. სამაგალითო შვილი, სამაგალითო მოსწავლე, სტუდენტი, თანამშრომელი, მეზობელი და ა.შ... ჩვენ ვირგებთ სხვადასხვა როლს და რამდენადაც ჩვენი „მეორე ბუნება“ განსხვავდება მიღებული ნორმისგან, იმდენად ბევრი ნიღაბის მორგება გვიწევს.

სოციალურ-ემოციური უნარების განვითარების დიდაქტიკა და სტრატეგიები - სხვადასხვა სასწავლო ჯგუფთან ამ ტექსტზე მუშაობის შემდეგ თავს უფლებას ვამძღვრებ, გამოვთქვათ რამდენიმე რეკომენდაცია. ქრისტა რაინიგის იგავი „მორიელი“ არის შესანიშნავი მაგალითი იმისა, თუ როგორ შეიძლება ენის სწავლების დონის შესაბამისად ენობრივად ადაპტირებული ტექსტების საშუალებით რთული ფსიქოლოგიური და სოციალური თემების შეტანა უცხოური ენის გაკვეთილზე. შეიძლება დაიგეგმოს შემდეგი ტიპის აქტივობები:

1. **ემოციური ანალიზისთვის** - დავალება, ამოიცნონ მთავარი გმირის შიშები, იმედგაცრუებები და შიდა კონფლიქტები; ემოციების რუკა, სადაც გმირის თითო ქმედებას შეესაბამება კონკრეტული ემოციური მდგომარეობა. სტერეოტიპების ამოცნობა და განხილვა: დიალოგი ან დისკუსიის მომზადება, სადაც მოსწავლეები განიხილავენ სტერეოტიპების გავლენას ადამიანზე; თემატური კითხვები: შეიძლება თუ არა გარეგნობა განსაზღვრავდეს პიროვნებას? როგორ იქმნება ავტოსტერეოტიპი?

როლური თამაშები: მოსწავლეები წარმოადგენენ სხვადასხვა სცენას მოთხრობიდან და არჩევენ ალტერნატიულ ქცევებს

მორიელისთვის; ჯგუფური განხილვა: გადაარჩენდა თუ არა სხვა ქმედება ტრაგიკულ ფინალს?

2. **მეცნიერული ტერმინოლოგიის ინტეგრაცია:** სტუდენტები სწავლობენ სიტყვებს, როგორიცაა მაგალითად Vorurteile, Selbstwertgefühl, Isolation, Empathie, sozialer Druck (ცრურწმენები, თვითშეფასება, იზოლაცია, თანაგრძნობა, სოციალური ზეწოლა), რაც არა მარტო ენობრივი, არამედ ღირებულებითი სწავლებაა. უღრმავდებიან დედა ენაზე ამ ცნებებს და მსჯელობენ მათზე.

3. **თვითრეფლექსია:** დავალება-მიწერონ წერილი მორიელის სახელით საზოგადოებას ან საკუთარ თავს; ანალიტიკური ესსე: რას ვაკეთებ მე, რომ არ ჩავვარდე მსგავს მორალურ ცდუნებებში?

რა თქმა უნდა, ამ ტექსტის განხილვა ენის ფლობის საშუალო და მაღალ საფეხურზე გაცილებით უფრო ადვილია და უფრო მრავალფეროვნად შეიძლება განხორციელდეს, მაგრამ საწყის საფეხურზე შესაძლებელია მისი ადაპტირებაც. რა შედეგებს მივაღწიეთ დასახელებული პროექტის განხორციელების შემდეგ?

მიზნობრივი შედეგები: სტუდენტებმა ამოიცნეს ემოციური და ფსიქოლოგიური ელემენტები ტექსტში; შეაფასეს სტერეოტიპების გავლენა ინდივიდზე; მათ განუვითარდათ ემპათია განსხვავებული გამოცდილების მქონე პერსონაჟისადმი; ისაუბრეს იდენტობის შესახებ ენობრივი აქტივობების მეშვეობით, რამაც თავის მხრივ დისკუსიისა და არგუმენტირებული მსჯელობის უნარების განვითარებას შეუწყო ხელი.

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ მხატვრული ტექსტის გამოყენება უცხოური ენის გაკვეთილზე ლინგვისტური კომპეტენციის განვითარებასთან ერთად მნიშვნელოვანწილად უწყობს ხელს მოსწავლეთა სოციალურ-ემოციური უნარების განვითარებას. განსაკუთრებით აქტუალურია ეს დღეს, როდესაც განათლების მიზანი მრავალმხრივი, სოციალურ რეალობაზე ორიენტირებული ინდივიდის ჩამოყალიბებაა. მარტივი და შინაარსობრივად მდიდარი ტექსტების გააზრებული გამოყენება ენის გაკვეთილებზე შეიძლება იქცეს იმ ხიდად, რომელიც აკავშირებს ენის შესწავლას ადამიანურ ფასეულობებთან.

გამოყენებული ლიტერატურა

აქუბარდია, ე. (2015). მხატვრულ ტექსტებზე მუშაობის მეთოდика გერმანული ენის სწავლების პროცესში უმაღლეს სასწავლებლებში. თბილისი: თსუ გამომცემლობა.

ბასილია, ნ. (n.d.). „ცოდნა და ღირებულებები თუ სოციო-ემოციური უნარები?“. მასწავლებელი. <https://mastsavlebeli.ge/?p=24299>.

ბიწაძე, ი. (n.d.). „მოსწავლის სოციალურ-ემოციური განვითარება ლიტერატურული კლუბის მუშაობის ფარგლებში“. ახალი განათლება. <https://shorturl.at/F5cYE>

Bischof, M., V. Kessling, და R. Krechel (1999). Landeskunde und Literatur. München: Langenscheidt.

Christa Reinings Parabel Der Skorpion Interpretation (n.d.). mein-lernen.at. <https://mein-lernen.at/deutsch/literatur/christa-reinings-parabel-der-skorpion-interpretation/>

Durlak, J. A., R. P. Weissberg, A. B. Dymnicki, R. D. Taylor, და K. B. Schellinger (2011). „The Impact of Enhancing Students’ Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Intervention“. Child Development 82, no. 1: 405–432.

ეროვნული სასწავლო გეგმა (n.d.). საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო. <https://mes.gov.ge/content.php?id=3929&lang=geo>

Freitag, B. (2007). „Interkultureller Literaturunterricht mit British Fictions of Migration: Perspektivenvielfalt in einer Unterrichtsreihe zu: „Young British Asians“. In Fremdverstehen und interkulturelle Kompetenz, რედ. L. Bredella და H. Christ. Tübingen: Gunter Narr.

გოდუაძე, მ. (n.d.). „სოციალურ-ემოციური უნარების სწავლება – „მე“ კონცეფცია და თვითშეფასება“. მასწავლებელი. <https://mastsavlebeli.ge/?p=29637>.

Humboldt, W. von (1907). „Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihrem Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechtes.“ In Wilhelm von Humboldts Werke, ტ. 7, რედ. A. Leitzmann. Berlin.

კაპანაძე, ე. (n.d.a). „სოციალურ-ემოციური უნარები და მათი აქტუალურობა ციფრულ ეპოქაში“.

კაპანაძე, ე. (n.d.b). „სოციო-ემოციური უნარები და მათი აქტუალურობა ციფრულ ეპოქაში“. მასწავლებელი.

<https://mastsavlebeli.ge/?p=36513>. (შენიშვნა: ვინაიდან ორივე ჩანაწერი კავანადისგანაა ერთი და იმავე სათაურით, მათ მივანიჭეთ "n.d.a" და "n.d.b")

Kreativität in der Ausbildung (n.d.). [netzwerkq40.de. https://netzwerkq40.de/blog/kreatives-denken-und-handeln-in-der-ausbildung-foerdern/](https://netzwerkq40.de/blog/kreatives-denken-und-handeln-in-der-ausbildung-foerdern/)

Krumm, H.-J. (1990). „Vom Lesen fremder Texte”. Fremdsprache Deutsch 90: 20–23. Stuttgart: Klett.

OECD (2015). Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264226159-en>.

Reinig, C. (1968). „Skorpion”. <https://www.leesuur.nl/verhaal/christa-reinig-2/skorpion--deutsch->

References

Akubardia, E. (2015). Methodology of Working on Fiction Texts in the Process of Teaching German in Higher Education. Tbilisi: TSU Publishing.

Basilia, N. (n.d.). “Knowledge and Values or Socio-Emotional Skills?” Mastsavlebeli. <https://mastsavlebeli.ge/?p=24299>.

Bischof, M., V. Kessling, and R. Krechel (1999). Landeskunde und Literatur. München: Langenscheidt.

Bitsadze, I. (n.d.). “Student’s Socio-Emotional Development within the Literary Club Work.” Akhali Ganatleba. <https://shorturl.at/F5cYE>

Christa Reinings Parabel Der Skorpion Interpretation (n.d.). mein-lernen.at. <https://mein-lernen.at/deutsch/literatur/christa-reinings-parabel-der-skorpion-interpretation/>

Durlak, J. A., R. P. Weissberg, A. B. Dymnicki, R. D. Taylor, and K. B. Schellinger (2011). “The Impact of Enhancing Students’ Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions.” Child Development 82, no. 1: 405–432.

Freitag, B. (2007). “Interkultureller Literaturunterricht mit British Fictions of Migration: Perspektivenvielfalt in einer Unterrichtsreihe zu: ‘Young British Asians.’” In Fremdverstehen und interkulturelle Kompetenz, edited by L. Bredella and H. Christ. Tübingen: Gunter Narr.

Gogodze, M. (n.d.). “Teaching Socio-Emotional Skills – ‘Me’ Concept and Self-Esteem.” Mastsavlebeli. <https://mastsavlebeli.ge/?p=29637>.

Humboldt, W. von (1907). “Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihrem Einfluss auf die geistige Entwicklung

des Menschengeschlechtes.” In Wilhelm von Humboldts Werke, vol. 7, edited by A. Leitzmann. Berlin.

Kapanadze, E. (n.d.a). “Socio-Emotional Skills and Their Relevance in the Digital Age.”

Kapanadze, E. (n.d.b). “Socio-Emotional Skills and Their Relevance in the Digital Age.” Mastsavlebeli. <https://mastsavlebeli.ge/?p=36513>.

Kreativität in der Ausbildung (n.d.). netzwerkq40.de. <https://netzwerkq40.de/blog/kreatives-denken-und-handeln-in-der-ausbildung-foerdern/>

Krumm, H.-J. (1990). “Vom Lesen fremder Texte.” Fremdsprache Deutsch 90: 20–23. Stuttgart: Klett.

National Curriculum (n.d.). Ministry of Education and Science of Georgia. <https://mes.gov.ge/content.php?id=3929&lang=geo>

OECD (2015). Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264226159-en>.

Reinig, C. (1968). “Scorpion.” <https://www.leesuur.nl/verhaal/christa-reinig-2/skorpion--deutsch->